

WÈDANIÈ ÙDÈTKÒWIONÈ
PRZEZ MINYSTRA
ADMINISTRACJI I CYFRIZACJI

Alicjô Pioch

Starsze klase spòdlecny szkòtë

Historiô Èuropejszi Ùni i nasz w ni môl

Céle ùczbë

Ùczén:

- dowié sã, co wiele lat òdbiwô sã welowanié do Èuropejszczégò Parlamentu,
- zapòznô sã z wiadã nt. historicznëch zòczątków ÈU,
- przëpòrządkùje kraje do pòstãpnëch rozszërzwieniów składu ÈU,
- òdczëtô infòrmacje z zestòwków i wëzwëskò je do wëkònaniô pòlétów,
- wëszukò brëkòwné wiadta w jinëch zdrojach wiedzë.

Metodë robòtë

- prôca z dërzëniowim tekstã
- òdczëtëwanié zestòwków i tabelów
- prôca w karnach
- prôca z multimedialnyma pòmòcama

Didacticznë pòmòce

fana ÈU, tekst z historiã ÈU, zestòwk 1, 2 i 3 dlô kòzdzégò ùcznia, fanë ùnijnych krajów z placã do wpi-sywaniô pòzwë państwã

CYG ÙCZBÈ

1. Co piãc lat òdbiwô sã welowanié do Èuropejszczégò Parlamentu. Latos taczé welowanié prawie bãdze miaò môl. Zapiszë słowno datã tegò welowaniô (25 V 2014 r.).

2. Przeczëtòj wiadta z historii Èuropejszi Ùni (ÈU).

Fòrmalno pòwstanié ÈU miaò môl 1 XI 1993 rokù. Sta-ło to sã na pòspòdlim donëchczasowëch trzech filarów (èuropejszich wespòlëznów): Èuropejszi Wespòlëznë Wãgla i Stalë, Èuropejszi Wespòlëznë Atomowi Energii, Èuropejszi Wespòlëznë Gospòdarczy. Zjednanié dokònaò sã na mòcë Traktatu z Maastricht w 1992 rokù, a do zëcégò rëszëło w 1993 rokù. W tim czãdze do wespòlëznë nòlezaò 12 krajów, temù téz fana ÈU mò 12 gwizdów.

– Zwëskùjącë z pòdónëch niži zestòwków 2 i 3, wëpiszë w zestòwkù 1 pòzwë 12 państwów, chtërne w sztòce fòrmalnégò pòwstaniô ÈU bënë ji nòleznikama.

Zestòwk 1. Kraje przënòleznë do ÈU w 1993 r.

Rok	Kraje przënòleznë do ÈU
1993	

3. Zapòznòj sã z infòmracjama pòkòzónyma w zestòwkù 2.

Zestòwk 2. Kraje przénòlezné do EÙ dzysò

Lp.	Pòzwã państwa	Data przëstãpieniò do wespòlëznë
1	Aùstriò	1 stëcznika 1995
2	Belgiò	25 strëmiannika 1957
3	Bùlgariò	1 stëcznika 2007
4	Chòrwacjò	1 lëpińca 2013
5	Cypr	1 maja 2004
6	Czechë	1 maja 2004
7	Dëńskò	1 stëcznika 1973
8	Estoniò	1 maja 2004
9	Finlandiò	1 stëcznika 1995
10	Francjò	25 strëmiannika 1957
11	Grecjò	1 stëcznika 1981
12	Hiszpaniò	1 stëcznika 1986
13	Hòlandzkò	25 strëmiannika 1957
14	Irlandiò	1 stëcznika 1973
15	Litwa	1 maja 2004
16	Luksembùrg	25 strëmiannika 1957
17	Łotwa	1 maja 2004
18	Malta	1 maja 2004
19	Niemcë	25 strëmiannika 1957
20	Pòlskò	1 maja 2004
21	Pòrtugaliò	1 stëcznika 1986
22	Rumùniò	1 stëcznika 2007
23	Słowacjò	1 maja 2004
24	Słoweniò	1 maja 2004
25	Szwecjò	1 stëcznika 1995
26	Wãgrë	1 maja 2004
27	Wiòlgò Britaniò	1 stëcznika 1973
28	Włochë	25 strëmiannika 1957

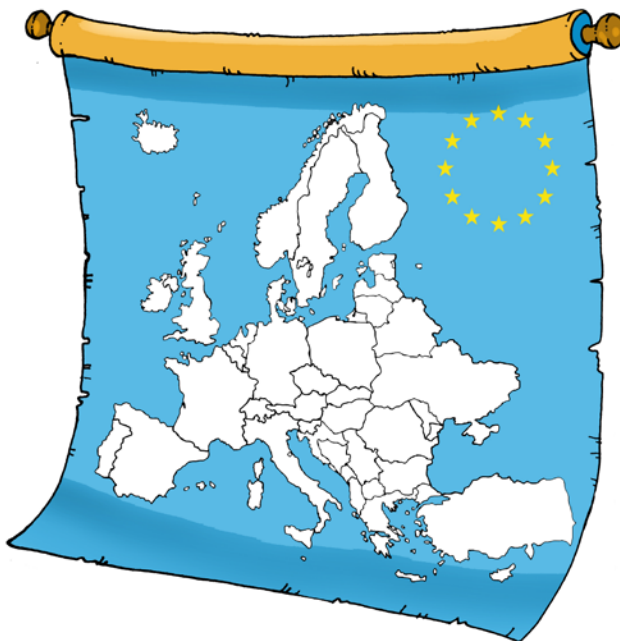
- Na spòdlim wëzi pòkòzónégò zestawieniò spòrządżë statistikã – czedë i jaczé państwa przëstãpiwatë do èuropejszi wespòlëznë (robòta w karnach).

Zestòwk 3

Lp.	Rok	Państwa
1	1957	
2	1973	
3	1981	
4	1986	
5	1995	
6	2004	
7	2007	
8	2013	

4. Na kònturowi karce Eùropë zamaluj farwama kraje, co przëstãpiwatë do èuropejszi wespòlëznë:

- w 1957 – mòdro
- w 1973 – zelono
- w 1981 – czerwòno
- w 1986 – bruno
- w 1995 – lilewò
- w 2004 – żòłto
- w 2007 – apfelzynowò
- w 2013 – szaro

5. Kòzdëmù z krajów na mapie nadòj taczi numer, jaczi òn mò w zestòwkù 2.

- Ten sòm numer i pòzwã państwa wpiszë przë pasowny fanie; wiadła na témã wëzdratkù fanów pòstãpnëch krajów nalëżë w internece abò encyklopedii.

6. Przëszëkùj doma dlò drëchów z klasë quiz złòzony z 12 pëtaniów na temat EÙ; wëzwëskòj wiëdzã dobëtã na ti ùczbie.

Znanczi Kaszëb, Pòlsczi i Èuropejszi Ùni

(2 gòdzënë)

Céle ùczbë

Ûczér:

- dowië sã ò spòlëznowëch sprawach, jaczima bãdze żëła latos Ùniò i nasz kròj,
- zapòznò sã z céchama Pòlsczi i Kaszëb,
- pòznò legeńdowã historiã sparłãczonã z grifã,
- òdczëtò infòmacje ò znaczenim céchù Kaszëb w spòlëznowym żëcym Kaszëbów,
- wëkòże sã wiedzã ò historiczny fanie Kaszëb,
- wëszukò infòmacje ò symbolice dwanòsce gwiòzdów na ùnijny chòragwi,
- pòprawno przëpòrzãdkuje himnë Ùnii, Pòlsczi i Kaszëb,
- nalëze pòtrzëbnë do realizacji ùczbë wiadta w przistãpnëch zdrojach wiedzë,
- weznie ùdzël w diskùsji ò stolëcë Kaszëb.

Metodë robòtë

- pròca z dërzëniowima tekstama
- analizowanië przistãpnëch materialów
- samòstòjné wëcyganië swiãdów
- pròca w karnach

Didakticznë pòmòce

fanë EÙ, Pòlsczi i Kaszëb, tekst z historiã grifa, edukacyjny zestòwk dlò kòzdegò ùcznia i wikszij plakat do pòspòlnégò wëfùlowaniò, nalepczi z céchã Pòlsczi i Kaszëb, kaszëbskò wersjò tekstu „Òda do redotë”, tekst wiërttë Marilë Wòlsczi, karta Èuropë

CYG ÛCZBĚ

1. Latos trafł sã nóm czas welowaniò na przedstòwców Pòlsczi do Èuropejszczégò Parlamentu, ale téz bãdzmë wëbiërelë swòjich mòlowëch radnëch, wòjtów, bürmëstrów, prezydëntów, starostów. Tedë sparłãczy nas dejò welowaniò. A przë ti leżnoscë nié jeden ròz bãdzemë ùziwelë symbolów Kaszëb, Pòlsczi i Èuropejszi Ùnii. Zanim do wëkònaniò je tedë przezdrzec zbiër wszëtczich znanków i zebrac je w fòmie edukacyjnegò zestòwka.

Tòfla ta miałabë wëzdrzec tak:

	Céch	Fana	Himn	Stolëca
Èuropejskò Ùniò				
Pòlskò				
Kaszëbë				

2. Na zòczãtk ò céchù. Trzeba scwierdzëc, że Ùniò ni mò céchù, ale majã gò Pòlskò i Kaszëbë.

– Rzeczta ò céchù Pòlsczi na spòdlim dorzeszonégò òbròzka – co nim je, jak wëzdrzi (ùtrwalenië pòzwów dzélów cała ptòcha, wprowadzenië do wëpòwiesców jistników, znankòwników, pòzwów farwów).

– Pò zakùnczony òbgòdce céch je wklejwóny w zestòwkù z pierszégò cwiczënkù, razã z ùstanowionym òpisënkã.

3. Swój céch majã téz Kaszëbë. Zdrzãcë na malënk, òpiszta swòjima słowama jégò wëzdrzãtk.

– *Przczëtòjmë teròzka wiadła ò grifie. Pòzni spròbùjemë duńc przczënë, dlò jaczci òstòt òn wëbróny na cëch Kaszëb.*

Grif – legeńdowi stwór, w pòtowie rabùszny ptòch, a w pòtowie lew. Mò głowã, sznobel, skrzydła i krale òrzła, a łapë, srãb i ògón lwa. Antikòwi lëdze ùwòzëlë, że grifë pilëją górów złota, a dzërzniów, co próbują tam pòdeńc, pòriwają razã z kòniama.

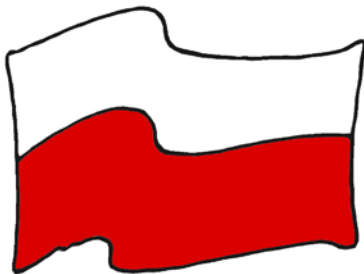
Lëdze z Pòłniégò wierzëlë, że grifë rozmieją pòrwac nawetka słońia abò miec biòtkã z dzesãc lwama czë ze sto òstama.

Grif to baro zuchterny stwór, jaczëmù zòdnò mòc ni mòże stanãc przékã. Mòże dlòte Pòmòrzë mò gò w swòjim cëchù, bò wiele drãdżich czasów strzimało i zòdna nawatã gò nie złòma.

– *Pòkòzmë na malënkù elementë cała ptòcha i lwa (nazwanie wszëtczich przë ùżëcym pòznóny słowiznë).*

– *Ūczniowie òbzërajã nalepczi (zwóné téz nòlinkama), na jaczich je wëzdrzatk grifa. Òpòwiòdajã, do czegò òne sã wëzwëskiwóné: np. znakòwanie autów, tóflów.*

4. *Pòstãpnã znankã je fana, zwónò téz flagã abò chòragwiã. Nalëzta wëstrzód fanów włòscëwã dlò Ūnii, Pòlszi i Kaszëb. Wklejta je w pasownëch placach zestòwka.*

– *Dòj bòczënk! Żelë fanë sã taczé, jak te na òbròzkach, to na trzech masztach mùszã wisëc pòsobicã tak, jak to widzëmë òbòk.*

– *Zapiszta pòzwë farwów kòzdi z fanów, òmówta pòsobicã ùłożeniò kòlorów. Nalëzta w internece wiadła ò tim, co òznòczò dwanòsce gwìòzdów na fanie Ūnii.*

– *Cekawé sã téz wiadła ò historiczny fanie Kaszëb. Wëzdrza òna pierwi jak ta niżi:*

Mòdło ti fanë przszëkòwòł Aleksander Majkòwsczi, a wëszëta jã jegò sostra Francëszka. Chòragew ta flatro-wa w Kartuzach òb czas zëndzeniów spòlëznë Kaszëbów. Pòzni bëła ùżiwónò przë pògrzebach zasłużonëch Kaszëbów (pierszi ròz przëkriwa trëmã samégò Majkòwsczégò w 1938 rokù na smãtòrzu w Kartuzach).

5. *Wòżnym elementã juwernotë je himn. Majã gò i Kaszëbë, i Pòlskò, i Èuropejskò Ūniò. Dzejajãcë w trzech karnach, przszëkùjta wiadła ò Mazurkù Dąbrowsczégò, chtërnégò àutorã je J. Wëbiczi (téż Kaszëba), ò Marszu kaszëbsczim H. Derdowsczégò i „Òdze do redotë” L. van Beethovena (czedë pòwstałë słowa, chto napisòł mùzykã, jaczé metrum mùzycznë reprezentëje kòzdzò z piesniów – wszëtckò nòleżi wpisac do zestòwka z pierszégò cwiczënkã).*

– *Jakno pierszé òdbãdze sã welowanié do Èuropejsczégò Parlamenteu, tedë zaspiewòjmë ùnijny himn (pò pòlskù i pò kaszëbskù).*

*O, radości, iskro bogów,
kwiecie Elizejskich Pól,
święta, na twym świętym progu
staje nasz natchniony chór.*

*Jasność twoja wszystko zaćmi,
złączy, co rozdzielił los,
wszyscy ludzie będą braćmi
tam, gdzie twój przemówi głos.*

Ò redoto, jiskro bògów
kwiece Elizejskich Pól,
swiãtò, na twim swiãtim progù
stòwò nasz kaszëbsczi chùr.

Widnosc twòja wszëtkò zacmi,
sparlãczi, co kawel wzqł.
Mdq familiq wszëtcë lëdze tam
dze twój mdze mqdri głos.

6. Kòzdò z òmòwiònëch dzys spòlëznów mò téż swojã stolëcã, a nieròz nawetka czile stolëców. Stolëcã EÙ je Bruksela. Pòkòzta na karce Eùropë jã samã i kròj, w jaczim òna lezi. Òpiszta pòłożenië z wëzwëskanim pòzwów czerënków swiata (wzglãdã rozmajitëch jin-szych krajów eùropejszczich). Juwernq robòtã nôlezi wëkònac z ùstanowienim stolëcë Pòlszczi. Wszëtczë wiadła wpisywómë do zestòwka z pierszëgò cwiczënka.

– A jak je ze stolëcã Kaszëb? Dowiëmë sã tegò z wiërzte Marilë Wòlszczi:

Siedem miast od dawna klóci sië ze sobã,
które to z nich jest wszëch Kaszub głowã:
Gdańsk – miasto liczne,
Kartuzy – śliczne,
świëte Wejrowo,
Lëbork, Bytowo,
cna Kościerzyna
i Puck perzyna.

– Pòprowadzta diskùsjã ò stolëcë Kaszëb. Chtërno z miast nôbarzi zasługiwò na miono stolëcë i czëmù?

7. Na zesemòwanië robòtë sprawdzta, czë w najim zestòwkù sq wszëtczë wòznë infòrmacje. (Pò zakùnczenim robòtë wiészómë gò jakno przëszëkòwónã przez ùczniów pòmòc didakticznã).

– W nòdgradã za robòtã wszëtcë dostòwajã nalepczi z kaszëbsczim grifã abò miniatuirczi fanów, żebë mòglë je wëzwëskac zgòdno ze swòjã ùdbã.

Danuta Pioch

Pòdrãczny słowòrk welownika

adres – adres
bezpòstrzédne welowanië – bezpòśrednie głosowanie
bùrméster – burmistrz
cedel do welowaniò – karta do głosowania
cëch x – znak x
chrònienië òsobòwëch pòdòwków – ochrona danych osobowych
czasowé pòbëcë – pobyt tymczasowy
dac pòd welowanië – poddać pod głosowanie
dobëc – wygrać
dozdrzelałi – dorosty
dokòz juwernotë – dokument tożsamości
dokùment – dokument
dopisanië – dopisanie
dowiérny człowiek – mąż zaufania
dowód òsobisti – dowód osobisty
ewidencjò – ewidencja
głosowac procëm kòmùs – głosować przeciw komus
głosowac za kògùms – głosować na kogoś
głosowanië – głosowanie
infòrmacjò – informacja
jawnò welacjò – jawne głosowanie
jednomandatowi – jednomandatowy
jednostka teritorialny samòrządzë – jednostka samorządu terytorialnego
juwernota – tożsamość
kadencjò – kadencja
kalka ksero – kserokopia
kandidat – kandydat
kòdeks – kodeks
krëjamnò welacjò – tajne głosowanie
krëjamny – tajny
kùwerta – koperta
mandat – mandat
mieszkańc – mieszkaniec
niewëzwëskóné cedle – niewykorzystane karty
niewòzny głos – nieważny głos
nòkòz – przepis
nòleźnik kòmisji – członek komisji
òbëwatel – obywatel
òbëwatelstwò – obywatelstwo
òbjim – obwód
òbrëmienië – lokal

òbrzészk – obowiązek	ùlotka – ulotka
òbserwator – obserwator	ùpòważniony – uprawniony
òbznòjmienié – zawiadomienie	ùrna – urna
ògłowé prawò welacji – powszechne głosowanie	ùrząd – funkcja
ògłos – obwieszczenie	ùstny – pełnoletni
ògłosk – komunikat	welacjò – wybory
òkòzk – legitymacja	welowac – głosować
òkrąg – okręg	welowanié – głosowanie
òprzeczka – sprzeciw, protest	welowné òbrëmienié – lokal wyborczy
òsądzëwanié – orzekanie	welowné prawò – prawo wyborcze
òskarga – skarga	welowné zéńdzenié – zebranie wyborcze
òsobòwé pòdòwczì – dane osobowe	welownica – wyborczyni
òswiòdzenié – oświadczenie	welownik – wyborca
paczét – pakiet	welownò biòtka – walka wyborcza
Państwòwò Welownò Kòmisjò – Państwowa Komisja Wyborcza	welownò cészò – cisza wyborcza
partiò – partia	welownò kòmisjò (òkrągòwò, rejonowò, teritorialnò, òbjimòwò) – komisja wyborcza (okręgowa, rejonowa, terytorialna i obwodowa)
partãcz – koalicja	welownò rësznòta – kampania wyborcza
paszpòrt – paszport	welowny – wyborczy
pełnomòcnik – pełnomocnik	welowny cedel – karta wyborcza
pesel – pesel	welowny ùstòw – ordynacja wyborcza
pisadło – długopis	welowny zestòwk – lista wyborcza
plakat – plakat	welòrz – wyborca
pòdpisënk – podpis	wezwa – apel
pòdskòcënk – agitacja	wëbiér – wybór
prawò – prawo	wëbiéranié – głosowanie
prawò do welowaniò – prawo do głosowania	wëbiérné prawò – prawo wyborcze
prawò jazdë – prawo jazdy	wëbiérné przednictwò – komitet wyborczy
prezydent – prezydent	wëbiérnò rësznòta – ruch wyborczy
protokół – protokół	wëbiérnò ùrna – urna wyborcza
prowódnik – przewodniczący	wëbiérny ògłos – odezwa wyborcza
przedstòwca – przedstawiciel	wëbiéròcz – wyborca
przeńc – przejść	wëbiéròczka – wyborczyni
przesélëzna – przesyłka	wëbrac – wybrać
pùblikacjò – publikacja	wëdowiódzò – sondaż
register – rejestr	wëdóny – wydany
register welowników – rejestr wyborców	wielemandatowi – wielomandatowy
rozpòrządzenié – rozporządzenie	wińdzëna – wynik
rozszàdzënk – decyzja	wniosk – wniosek
rozszàdzywanié – rozpatrywanie	wójt – wójt
samòrządzënowi òrgan – organ samorządowy	wòznosc – ważność
sąd – sąd	wòzny głos – ważny głos
sedzba – siedziba	wpisanié – wpisanie
spisënk – ewidencja, spis	wskòza – instrukcja
spòlëznòwé prawa – prawa publiczne	wstecné pòbëcé – pobyt stały
spròwìac ùrząd – pełnić funkcję	zacéchòwac – zaznaczyć
stracëc – przegrać	zaznaczcëc – zaznaczyć
sztäpel – pieczęć	zestòw – skład
sztërchnac – skreślić	zeswiòdzenié – deklaracja
sztërchniäcé – skreślenie	zgòda – zgoda
ùdba – postanowienie	
ùdzël – udział	